

УДК 378. 011. 3-051 (045)

*МАРІЯ АНДРЕЄВА, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, Муніципальний
заклад "Харківська гуманітарно-педагогічна академія"
Харківської обласної ради, Україна
ORCID ID 0000-0001-6481-3631
andreevamo1987@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІНОМИСТЕЦТВА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

*MARIIA ANDREIEVA, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of Social Work,
Municipal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical
Academy" of the Kharkiv Regional Council, Ukraine*

USING THE EDUCATIONAL POTENTIAL OF CINEMA ART IN THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SOCIAL SPHERE

Підґрунтям для аналізу можливостей використання кіномистецтва в організації виховної роботи з майбутніми фахівцями соціальної сфери стануть: аналіз педагогічної, психологічної, соціально-педагогічної і філософської літератури, визначення ключових понять досліджуваного феномена; закони, постулати, принципи загальнофілософського значення, загальнонаукові та конкретно наукові методологічні підходи до дослідження; правила логічного висновку – закономірності досліджуваного явища; понятійно-категоріальний апарат дослідження; принципи, на основі яких будується авторська педагогічна концепція.

Ключові слова: кіномистецтво, підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери, соціальні працівники, виховання, виховання у закладах вищої освіти.

Summary. The basis for the analysis of the possibilities of using film art in the organization of educational work with future specialists of the social sphere will be: the initial empirical base of the use of basic and key concepts of the studied phenomenon; laws, postulates, principles of general philosophical importance, general scientific and specifically scientific methodological approaches to research; rules of logical conclusion - regularities

of the studied phenomenon; conceptual and categorical research apparatus; principles on the basis of which the author's pedagogical concept is built.

Key words: cinematography, training of future specialists in the social sphere, social workers, education, education in institutions of higher education.

Мета: визначити та проаналізувати можливості використання кіномистецтва як дієвого засобу виховання студентської молоді, зокрема майбутніх фахівців соціальної сфери.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасна вища освіта постійно вирішує надскладні організаційні та виховні завдання, пов'язані не тільки з реформуванням і запровадженням дистанційного навчання через карантинні обмеження, але й з початком повномасштабної війни. Десятки тисяч українських студентів зіткнулися випробуваннями не тільки інтелектуального і психологічного характеру, але й з подоланням моральних проблем, зокрема, переміщенням в інші регіони України чи виїздом за кордон, втратою домівок через окупацію, смерть близьких і друзів, життя у прифронтових містах і селищах.

Уся територія України знаходиться під постійною небезпекою, і це відбивається на моральному й емоційному стані кожного громадянина. Студентська молодь – одна з уразливих категорій населення, але саме ця

соціальна група є майбутнім нашої країни, яка після перемоги відбудуватиме економіку та сприятиме подоланню усіх соціальних проблем, які неминуче виникатимуть через руйнівний вплив війни. Соціальні працівники займатимуть особливе місце в забезпеченні соціальної допомоги і підтримки громадян країни на засадах взаємоповаги, порозуміння і рівних можливостей. Уже сьогодні важливо замислитися не тільки над запровадженням нових форм і методів підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, але й забезпечити їх морально-духовний розвиток, використовуючи сучасні й дієві засоби виховання, який виник через "стрімкий розвиток цифрових технологій у межах чергової хвилі науково-технічної революції" (Харківська, 2022, с. 99).

Ефективним засобом досягнення поставленої мети може стати активне практикування художніх фільмів і відео у виховній роботі ЗВО.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях І. Бега, М. Євтуха, Л. Кондрашової, В. Коцура, В. Лозової, В. Мірошніченко, Г. Пономарьової, М. Роганової, Р. Сопівника, Т. Сущенко, А. Харківської, Г. Шевченко увага приділяється вдосконаленню технологій виховання особистості; теоретичні і практичні аспекти проблеми формування соціальної культури у студентської молоді розкрито у працях С. Григор'єва, Б. Єрасова. У роботах Л. Казачкова, М. Колес-

нікова, І. Кузьо, Л. Масол. Кіномистецтво активно вивчалось як засіб естетичного виховання дітей і молоді.

Аналіз праць учених, зокрема, Н. Ігношкіна, М. Колеснікова, Л. Масол, І. Кузьо свідчить, що існує тенденція до використання кіно як засобу естетичного виховання дітей та молоді, однак потенційні можливості для застосування кінематографа як засобу виховання майбутніх фахівців соціальної сфери, зокрема розвитку в них духовно-моральних якостей, не досліджувалися (Ігношкіна, 2001).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття проблеми використання творів кіномистецтва як ефективного засобу виховання майбутніх фахівців соціальної сфери варто розпочати з усвідомлення того факту, що сучасна людина живе в інформаційному просторі. То ж медіа-простір сприймається нею як ще одна з форм реальності і становить цілком реальне середовище буття. Це норма і дійсність сучасної культури.

Аудіовізуальні технології, такі як кіно, телебачення та мультиплікація, уже давно є частиною буття людства і мають такий самий вплив на соціалізацію особистості, як і виховання. Саме медіа можна вважати основним засобом виробництва культури сьогодення, а не тільки комунікативним механізмом. Варто наголосити, що мистецтво має неопосередкований вплив на формування духовного світу людини, а також є їй доступним для широкого загалу. Ураховуючи цей потенціал та використовуючи його у виховному процесі закладу вищої освіти, можна досягти високих результатів, забезпечити успіх у формуванні духовно-моральних якостей у майбутніх фахівців соціальної сфери.

Завдяки кінематографу ми маємо можливість розвивати в майбутніх фахівців соціальної сфери здатність виявляти емпатію і порозуміння, сформувати стійкість до складних життєвих ситуацій і виборів, що є показниками рівня розвитку духовності людини та можуть у майбутньому бути орієнтирами і стимулами для професійної реалізації.

Узагалі, аналізуючи завдання виховної роботи, варто звернути увагу на дослідження Г. Пономарьової, кот-

ра зазначає, що вдосконалення системи виховання у закладі вищої освіти, насамперед, пов'язане з пошуком можливостей розкриття власних потреб і здібностей, що обов'язково сприятиме самоствердженню, самореалізації (особистий та професійний аспекти), пізнанню своєї сутності та самовизначенню, знаходженню свого місця в освітньому середовищі ЗВО (на засадах психологічного комфорту та усвідомлення власної значущості), залученню до загальної та професійної культури, самореалізації в діяльності й спілкуванні на засадах духовно-моральних ідеалів суспільства рівних можливостей (Пономарьова, 2020).

Характеризуючи значення кіномистецтва для виховання майбутніх соціальних працівників, акцентуємо на тому, що саме формування духовно-моральних якостей є одним з найважливіших завдань виховної роботи ЗВО. Зазначимо, що морально-духовні якості особистості перш за все проявляються в поведінці людини стосовно оточення та світу і відображають її стійкі індивідуальні риси характеру і поведінки.

У словнику морально-духовна якість визначається як риса особистості, що сформована в результаті інтеграції моральної норми чи принципу і незалежно від конкретних умов стійко реалізується у повсякденній діяльності та поведінці людини (Гончаренко, 1997).

У своїх дослідженнях П. Яременко налічує всього декілька десятків морально-духовних якостей. І варто звернути увагу, що вони включають як чесноти, так і пороки. Морально-духовні якості відображають етичні зобов'язання і етичні норми поведінки людини (Яременко, 2010).

Як зазначає Г. Пономарьова, система виховної роботи передбачає компоненти, які мають реалізовувати конкретні виховні цілі, сприяють такому розвитку особистості, який відповідав би очікуваному результату. Саме розвиток особистості майбутнього фахівця соціальної сфери є головною метою виховної системи. Стосовно закладів вищої освіти, у яких відбувається підготовка майбутніх соціальних працівників і фахівців соціальної сфери, то слід зазначити, що система ви-

ховної роботи базується на повсякденному досвіді. Саме це відповідає логіці педагогічних дій на шляху досягнення педагогічних цілей.

Усе зазначене вище й робить виховання домінантою професійної підготовки майбутнього соціального працівника, і найголовніше у вихованні – це забезпечити духовно-культурну спрямованість освітнього процесу ЗВО, спрямувати зусилля на розкриття глибинної сутності професії соціального працівника, її педагогічне обґрунтування та гуманне призначення (Пономарьова, 2020).

Використання кінематографа й усіх його елементів є цілком виправданим і ефективним у виховній системі закладу вищої освіти. Також варто звернути увагу, що ефективність цього засобу підкріплюється зацікавленістю сучасної молоді фільмами та серіалами.

Ми погоджуємося з думкою Є. Силко, що кінематограф не нав'язує свою точку зору, а пропагує бачення під різними кутами зору і різні інтерпретації, тож реальність є багатогранною у творах мистецтва і створює відчуття діалогу з аудиторією. Життєва реальність стає багатогранною, і майбутні фахівці мають змогу зазирнути у глиб життєвих проблем і турбот героїв, формуючи власне бачення і ставлення до проблем. Таким чином, ми маємо можливість розвивати критичне мислення у майбутніх фахівців, духовне сприйняття реальності та естетичний смак; формуємо здатність до глибокого аналізу та самоаналізу, рефлексії; спроби зрозуміти логіку поведінки героїв та ідеї автора, визначення власної позиції з подальших автором питань, набуття соціального досвіду на прикладах, продемонстрованих в авторському баченні (Силко, 2014).

Такий вплив кіномистецтва має велике значення саме в підготовці фахівців соціальної сфери, оскільки за допомогою фільмів (художніх і документальних) ми маємо змогу:

- уперше ознайомити студентів зі складними соціальними проблемами, яскраво та емоційно продемонстрованими на екрані;
- допомогти подолати перший емоційний стрес через складні проблеми, що особливо важливо для сту-

дентів молодших курсів, котрі ще не мали достатньо практики і можуть занадто емоційно реагувати на життєві історії та проблеми;

- запропонувати шляхи вирішення різних соціальних проблем (за допомогою фільмів ми не тільки знаходимо шлях вирішення проблеми, але й можемо відстежити наслідки прийнятих рішень героїв, відстежити їх мотивацію).

На відміну від усіх інших мистецьких напрямів, саме кіно дозволяє продемонструвати студентам різноманітність світу, різні позиції людей, допомагає сформуванню своє бачення реальності. Усе це дає змогу їм у майбутньому формувати більш широкі зв'язки з людьми, привчить бачити всі сторони проблеми, причинно-наслідкові зв'язки. Кіно вчить по-новому усвідомлювати та "бачити" оточуючу дійсність, підкреслює нові деталі, дає змогу здобути досвід, відкриває цінність природи, побуту, праці, мистецтва, людського життя загалом.

Кінематограф об'єднує в собі як науково-технічний прогрес так і художню творчість. Безумовно, у більшості випадків ми звертаємо увагу саме на "мистецьку" складову, однак, саме завдяки своїй технічній доступності ми маємо можливість широко використовувати його у професійній діяльності. Синтез аудіо і відеоефектів, його багатшаровість і глибина дають змогу показати й розкрити різні аспекти життя максимально наближено до реальності. Усе це значно розширює емоційно-пізнавальну ємність екранного мистецтва, забезпечуючи більш тісний контакт із глядацькою аудиторією. А здатність кіно тиражувати продукцію художньої творчості значно розширює масштаби його впливу (Синько, 2014).

Сприйняття аудіо і відеоінформації дає унікальні можливості для удосконалення як естетичного, так і духовного світу людини. Стимуляція зорових і звукових аналізаторів сприяє розвитку різних видів мислення – образного, логічного, інтуїтивного, просторового (Кудін, 2012).

Обираючи кіномистецтво як засіб виховання майбутніх фахівців соціальної сфери, варто пам'ятати, що: кінематограф може зробити внутрішній

світ молодого спеціаліста більш різноманітним, допоможе їм підготуватися до життєвих і професійних ситуацій, навчить досвіду заглиблюватись у проблеми клієнтів більш ефективно, знаходити шляхи їх вирішення. Кіно демонструє раніше небачені деталі, невідомі з досвіду власного сприйняття; розкриває естетичну і моральну цінність різноманітних предметів та явищ дійсності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, кіномистецтво як засіб виховання майбутніх фахівців соціальної сфери розширює кругозір майбутніх професіоналів, вчить креативно міркувати, урізноманітнює форми проведення виховних занять зі студентами, а вивчення кінематографа, з одного боку дає змогу подолати вже існуючі виховні проблеми та огріхи, такі як: обмеженість та ізольоване одне від одного вивчення літератури, музики, живопису, а з іншого – створює умови для більш глибокого занурення у духовні переживання, формує моральні орієнтири.

Для майбутніх соціальних працівників це має також і професійно-виховне значення, оскільки завдяки кіномистецтву значно розширюється їхній професійний кругозір, формуються морально-духовні якості та поглиблюється практичний досвід соціальної роботи.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в окресленні можливостей використання кіномистецтва не тільки для організації виховної роботи закладів вищої освіти, але й навчальної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери за різними напрямками.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гончаренко, С. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 366 с.
- Ігошкіна, Н. (2001). Кіномистецтво як феномен культури. Київ: Вища школа. С. 75–84.
- Кудін, А. (2012). Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні. Луцьк: Волиньполіграф. С. 83.
- Пономарьова, Г. Ф. (2020). Досвід використання дистанційних технологій в організації виховної роботи педаго-

гічних закладів вищої освіти в умовах карантину. *Духовність особистості: теорія, методологія і практика*, 2 (95), 149–159.

Силко, Є. (2014). Організація проекту "кіноклуб" як естетико-педагогічна позааудиторна робота зі студентами педагогічних вишів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2, 30–34. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_2_8

Харківська, А. А. (2020). Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 66, 98–105.

Яременко, П. С. (2010). Морально-духовне виховання сучасної молоді. Київ: Лібра. 167 с.

REFERENCES

- Honcharenko, S. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv: Lybid. 366 s.
- Ihoshkina, N. (2001). *Kinomystetstvo yak fenomen kultury*. Kyiv: Vyshcha shkola. S. 75–84.
- Kudin, A. (2012). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v navchanni: monohrafiia*. Lutsk: Volynpolihraf. S. 83.
- Ponomarova, H. F. (2020). *Dosvid vykorystannia dystantsiinykh tekhnologii v orhanizatsii vykhovnoi roboty pedahohichnykh zakladiv vyshchoi osvity v umovakh karantynu. Dukhovnist osobystosti: teoriia, metodolohiia i praktyka*, 2 (95), 149–159.
- Sylko, Ye. (2014). *Orhanizatsiia proektu "kinoklub" yak estetyko-pedahohichna pozaaudytorna robota zi studentamy pedahohichnykh vyshiv. Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 2, 30–34.
- Kharkivska, A. A. (2020). *Formuvannia ta rozvytok tsyfrovoi kompetentnosti pedahoha v systemi navchannia vprodovzh zhyttia – vymoha chasu. Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 66, 98–105.
- Iaremenko, P. S. (2010). *Moralno-dukhovne vykhovannia suchasnoi molodi*. Kyiv: Libra. 167 s.

